

HADTÖRTÉNELMI IRODALOM.

Dr. Horváth Jenő: *A magyar kormány adriai politikája 1848—1849.* Adatok Fiume, Dalmácia és a magyar tengerészet történetéhez. A Magyar Adria-Egyesület kiadása. 8°. 163 l. Budapest, 1927.

„Árva hon az, melynek partjait tenger nem mossa, mely által egyenes érintkezésbe jönnek a népek az egész világgal.“ Szemere Bertalan belügyminiszternek ezeket az 1848 június 1-én a dalmátokhoz intézett szavait idézi a szerző az „Előszavában“. Hogy az 1848-ban megalakult magyar kormány mily komolyan törekedett arra, hogy Magyarország ne jusson ilyen árva sorsra, azt ismerteti Horváth Jenő könyve „Bevezetés“-ében, melynek adatait rendkívül sok hiteles irattal támasztja alá.

Nem új törekvés volt ez Magyarország részéről, hiszen már a XI. századtól kezdve az Adria felé kereste a tengerhez vezető utat. Innen ered első királyaink családi összeköttetése a horvát királyi házzal, a horvát dinasztia birtokainak — annak kihalása után — a magyar királyoktól történt átvétele, Horvát, Szlavón, Dalmátországok mint társországok fogalmának kialakulása.

Fiumét az 1807-i országgyűlés kebelezte a magyar államba.

Elméletben a magyar korona jogai az egész területen csorbítatlanok voltak, míg a gyakorlatban Szlavónia és Fiume, utóbbi mint „corpus separatum“, az anyaországhoz tartoztak és közvetlen magyar közigazgatás alatt állottak, Horvátországot a magyar kormánytól függő bán kormányozta, Dalmáciát, egy polgári és katonai kormányzó alatt, osztrák hivatali szervek igazgatták.

A szerző röviden ismerteti az osztrák centralista körök politikáját, mely az illír mozgalmat is felhasználta arra, hogy a magyar és horvát nemzeti mozgalmakat meghiúsítsa, illetve, hogy Magyarországot az egész világtól elzárja.

Míg ugyanis a magyar kormány Szlavónia közvetlen birtokához és Fiume államjogi helyzetének fenntartásához ragaszkodott, továbbá a társországok viszonyának rendezéséről a horvát nemzettel tárgyalni hajlandó volt, addig a bécsi kormány szolgáltatásban álló illirizmus nemcsak Dalmáciát, hanem Fiumét, a magyar anyaországhoz tartozó Muraközt és Szlavóniát is egy Magyarországtól elszakítandó, Ausztriához csatolandó délszláv királyságban akarta egyesíteni.

E veszedelemmel szemben a magyar kormány nagy sietséggel igyekezett minél hamarabb elérni a tengert, honnan a szabad nemzetekkel és államokkal közvetlen kapcsolatba juthatott.

Az 1848 április 12-i minisztertanács felszólította az osztrák császári külügyminisztériumot, hogy a magyar lobogónak a ten-

geren való védelmét biztosítsa. Ezt a császári kormány is támogatta. Ennek folytán az összes kikötői hatóságok és tengerkonzultatúások ilyen irányban útasítottak.

István főherceg údor ugyanekkor megindította Fiume és a magyar tengerészet fellendítésének akcióját.

Mivel Fiume biztonságát a szardíniai és nápolyi flották veszélyeztették, az osztrák hadügyminiszter kérésére a magyar minisztertanács két tüzérszázadnak Fiuméba való küldése iránt tett előterjesztést. Az erre vonatkozó legfelsőbb kézirat ki is adatott.

Ezekkel egyidejűleg a magyar kormány Dalmácia visszacsatolására is igényt támasztott, mivel az 1848-i likvidáció következtében a régi Habsburg birodalomból egy osztrák császárság és egy magyar királyság alakult, tehát a magyar király jogán megszerzett és birtokba vett Dalmácia visszacsatolása esedékessé vált.

Az osztrák kormány azonban nem volt hajlandó erre, mivel szerinte Dalmácia közigazgatásilag az osztrák örökös tartományokkal egyesítettven, a szétválasztás többé nem eszközölhető.

Az osztrák kormány által a tengerparton megindított mozgalmak aztán azt eredményezték, hogy Buccari rövid idő múlva elszakadt Magyarországtól. Fiume védelme érdekében a magyar kormány törekvése oda irányult, hogy az ott levő horvát katonaságot magyar csapatok válthassák fel. Ez azonban az osztrákok vonakodása következtében nem történhetett meg. Az eredmény az lett, hogy a horvátok Fiumét 1848 augusztus 31-én ellenállás nélkül megszállották.

A dalmát közvélemény még 1848 nyarán, a magyar kormány által szervezett propaganda folytán, hajlandó lett volna Magyarországhoz csatlakozni, azonban a délszláv mozgalom meggátolta a végrehajtását. De közrejátszott az is, hogy Montenegró Jellachich báróhoz csatlakozott s ez a körülmény úgy a horvátokat, mint a szerbeket szembeállította Magyarországgal.

Midőn a helyzet Fiumében lassanként tarthatatlanná vált, Kossuth Lajos hirtelen elhatározással a veszendőbe induló Fiume és Dalmácia helyett a tengerre helyezte át a magyar kormánypolitika súlypontját.

Augusztus 3-án felhívja Erdődy gróf fiumei kormányzót, hogy egy magyar hadihajót vegyen és szereljen fel. A felhívás szövegéből következtethető, hogy Kossuth szemei előtt egy nagyobb flottaprogramm lebegett.

A hajóvásárlás végrehajtására megalakított fiumei bizottság elhatározta, hogy Gopchevich Spiridon Trieszt-fiumei hajóépítőmesternek „Implacabile“ briggjét vásárolja meg. Sajnos, hogy egyrészt az angol kormány tiltó rendelkezése, másrészt a hajó volt tulajdonosának kapzsisága, de végül a hajó parancsnoknál kinevezett Domini grófnak elpártolása következtében, a magyar hadihajó nem lett felszerelve s nem is jutott Magyarországra tulajdonába.

Ennek ellenére 1849 tavaszán váratlanul magyar hadihajó jelent meg az Adrián.

Egy Braticz János nevű levantei egyén, ki a magyar kormány megbízásából Dalmáciának Magyarországhoz való csatlakozása érdekében csinált propagandát, Ragusából a tengerre menekülve, nem tudni mily módon, de megszerezte az „Irinyi“ magyar hadihajót s ezzel a levantei görög szigetek labirintusaiból előretörve oly pánikot idézett elő, hogy az osztrák papírok a trieszti tőzsdén rohamosan esni kezdtek. Éjnek idején Kossuth felhívását szórta szét a dalmát városok csendes utcáin, honnan annyi magyar katona jelentkezett, hogy az „Irinyi“ már kicsinek bizonyult befogadásukra.

Még érdekesebb az, hogy Braticz a „Kossuth“ és „Bem“ hadihajók megjelenését is várta.

Kossuth Braticzot kinevezte velencei követté s megbízta őt, hogy egy velencei-magyar szövetséget kössön. A szerződés létre is jött, azonban a beállott viszonyok folytán végrehajtva nem lett.

Braticzot az osztrákok hosszasan üldözve, 1850-ben Bukarestben elfogták.

Horváth Jenő történelmünknek olyan részét tárja elénk, amelyről kézikönyveink nyomán nagyon keveset tudtunk s hálával kell adoznunk a szerzőnek, mert — hogy saját szavaival éljünk — az általa feltárt okmányok valóban megérdemlik azt, hogy a szebb jövőért küzdő nemzedék lelkébe vésődjenek

Sz.

Suhay Imre: *A szárazföldi hadseregek és a tengeri haderők együttműködése a világháborúban.* Melléklet a Magyar Katonai Közlöny 1927. évi 6. füzetéhez.

Az ántánt tengeri hadereje döntötte el a világháborút.

A szárazföldi és a tengeri haderők között szerves kapcsolat volt már a háború megindítása alkalmával is, amely azután fokozódott és végül — érthető módon különösen az ántánthatalmáknál — olyan együttműködést eredményezett, amely nélkül azok háborút nem viselhettek volna.

Ennek bebizonyításával foglalkozik a tanulmány s egyszersmind szembeszáll azzal a laikus közvéleménnyel, amely a szárazföldi haderők emberfeletti küzdelmének hatása alatt fitymálta a flották ténykedéseit s bennük szinte csak a szárazföldi harcok tétlen szemlélőjét látta.

Suhay ezredes megállapítja, hogy a háború első időszakában, amely az eredeti haditervek bukásáig terjedt, a haditengerészet nem igen játszott stratégiai szerepet, mivel a hadvezérek rövid háborúval és szárazföldi hadseregek összeapásából eredő gyors döntéssel számoltak. A másik ok az, hogy a flották — a szárazföldi hadseregtől eltérőleg — rendszerint csak egyszer lehet nagy csatára kijátszani, amelyben egyik fél teljesen megsemmisül.

Az angol haditengerészetre mindjárt a háború elején fontos feladat hárult, és pedig az expedíciós hadseregnek a kontinensre való átszállítása. A francia La-Manche kikötőinek elfoglalása és az angol partraszállásnak megakadályozása a német hadiflotta által, kétségtelenül megrövidítette volna a háborút és talán — ha

az angol flottát sikerült volna megvernie, vagy legalább meggyengítenie — a központi hatalmak javára billentette volna a háború mérlegét. Anglia azonban — érthető okok miatt — nem kereste a német flottával való harcot; sokkal biztosabbnak látta, ha a központi hatalmakat elzárva, kiéhezteti őket, s így dönti el a háborút.

Egyrészt ennek a tervnek megakadályozására indult meg a központi hatalmak részéről a merülő naszádokkal folytatott harc, másrészt pedig azért, mivel belátták, hogy a szárazföldi haderők minden sikere és fölénye ellenére, a háború sorsa még koránt sincs eldöntve. A tengeralattjárók korlátlan harcának nagy eredménye volt és ha Németország a „Lusitania“ miatt Amerikával támadt konfliktusa ellenére se enyhítette volna ezt a harcmódot, talán más vége lett volna a háborúnak. Amerika mégis ellenségeink sorába lépett.

A szárazföldi és tengeri haderők együttműködése a mi hadseregünknel is teljes mértékben megvolt. Flottánk, a tengerpart védelme és biztosítása mellett, az ellenséges Montenegró partjait is elzárta, noha a négyszer olyan erős angol-francia középtengeri hajóraj ismételten megkísérelte annak meggátlását. Haditengerészetünk hősiessége, amely megadást nem ismert, az ellenséges flottát távoltartotta partvidékünkől.

Kiváló szerep jutott kicsiny tengeri haderőnknek akkor, amikor 1915-ben Olaszország megüzente a háborút s Conradnak alig volt némi ereje, hogy szembeszálljon az új ellenséggel. Flottánk, hogy a szárazföldi olasz haderő előnyomulását késleltesse, megharanta az adriai olasz kikötőket s az ott lévő katonailag fontos berendezéseket nagyrészt elpusztítva, megbecsülhetetlen szolgálatot tett. A tanulmány részletesebben ismerteti haditengerészetünknek ezt az akcióját.

A Balkánon lefolyt harcok is számos esetben igénybevétték tengeri haderőnket. Így vakmerő vállalkozások sorozatával megerősítette, sőt sokszor megbénította az ántánt tengeri szállításait, a szerbek és Montenegró részére, majd pedig a Lovcen elfoglalását közvetlenül is elősegítette. Flottánk érdeme, hogy Albániában működő haderőink összeköttetése a háterszággal a háború végéig biztosított.

Az otrantói esata, melynek indító okát és lefolyását olvasóink eléggé ismerik, soha el nem halványuló fényben tartja haditengerészetünk nagyságának emlékét.

A szerző a továbbiakban ismerteti az ellenséges hadiflották ténykedéseit. Az angol expedíciós hadseregnek és az afrikai francia gyarmati csapatoknak, valamint a milliós amerikai haderőnek a nyugati harcterre való szállítása kétségkívül kiváló teljesítmény volt; annál is inkább, mivel az amerikai csapatok szállítása idejében a tengeralattjárók harca is dúlt. Az ántantflottának közreműködése Gallipoli megszállásánál és kiürítésénél elismerésre érdemes, éppen úgy, mint a német flotta ténykedése az „Ösel“-vállalkozás alkalmával.

A tanulmány hézagpótló munka, mivel a fegyveres erőnek ezt

az együttműködését a háborús irodalom alig tárgyalja s mi csak büszkéek lehetünk arra, hogy éppen egy magyar katonai író foglalkozik elsőként ezzel a kérdéssel. Sz.

A Tenger. A Magyar Adria-Egyesület Közlönye. 1927. évi VI—IX. füzet. (Otrantó-émlékfüzet.)

Tíz esztendeje annak, hogy az osztrák-magyar haditengerészet Otrantónál beigazolta, hogy az a szellem, amely egykor Tegethoffot Lissához vezette, nem halványult el, hanem újabb, az előbbihez hasonló fényes fegyvertény végrehajtására tette képessé haditengerészetünket.

Az otrantói győzelemre mi magyarok nemcsak azért lehetünk büszkéek, mivel annak eléréséért magyar vér is omlott, hanem elsősorban azért, mert az egész hadműveletnek tervezője és végrehajtója nagybányai vitéz Horthy Miklós, akkor sorhajókapitány, most Magyarország kormányzója, volt.

Ennek a külföldön is kellően értékelt haditettnek emlékét idézi fel a Magyar Adria-Egyesület azzal, hogy a csata ismertetésének szenteli most megjelent füzetét.

Gonda Béla, az egyesület elnöke, bevezetésnek szánt cikkében rövid történelmi visszapillantást nyújt a magyar uralomról az Adrián, Árpádtól Trianonig. Tömören vázolja Magyarország ezeréves törekvését a tengerhez vivő út megszerzése és megtartása érdekében, valamint a magyar tengerpartért vívott harcait is.

Scholtz Andor m. kir. folyamór-főhajónagy az otrantói ütközetet írja le részletesen, képekkel és helyzetrajzokkal téve világosabbá a csata lefolyását. Nem foglalkozunk bővebben a részletekkel, hiszen olvasóink előtt azok valószínűleg eléggé ismeretesek, csak kiemeljük Scholtz leírásából azokat a tényeket, amelyek szemmel láthatóan tanuskodnak a flotta parancsnokának és haditengerészetünknek haláltmegvető magatartásáról.

A 3 cirkálóból, 2 torpedórombolóból, 3 tengeralattjáróból, és néhány vízirepülőből álló csoport — miután az ellenséges hálóöv nagy részét megsemmisítette — habozás nélkül reáveti magát az útját megakadályozni akaró, 17 egységből álló ántántflottára. Mikor pedig Horthy sorhajókapitány látja, hogy tűzérégének csekélyebb lövőtávolsága miatt nem tud sikeresen megküzdeni az ellenséggel, az egykori római katona jelszavát: „ha rövid a kardod, toldd meg egy lépéssel“ — követve, mesterséges ködöt fejlesztve, annyira megközelíti ellenfelét, hogy az érezve a veszedelmet, nem mer a közelben maradni, hanem távolabbról folytatja a küzdelmet.

Majd, mikor a parancsnok maga is több sebet kap, nem adja át a vezetést másnak, hanem hordágyon fekvé intézkedik s küzdi végig a borzalmas harcot. Nem csügged akkor sem, mikor hajója, a legendás „Novara“, mozgásában megbénítva, kényszerül helytállani. Ez a szilárd győzniakarás hatotta át a csoport minden egyes tagját, mert máskülönben nem lehetne megérteni ezt a szívós kitartást.

Meg kell említenünk, hogy a csoportba beosztott egyik tenger-

alattjáró német volt, amely a brindisi-i kikötőbe visszatérő ellenes vezérhajót 2 torpedóval súlyosan megrongálta.

Konek Emil altengernagy, az otrantói ütközet 10. évfordulójára írt cikkében szintén kellően megvilágítja Horthy sorhajókapitány, valamint az ütközetben résztvevő egységek hősiességét.

De nemcsak a mi tengerészeink emlékeznek meg Otrantóról, hanem a külföldiek is. Így lovag Hipper volt német császári tengernagy, Scheer tengernagy, Zenker tengernagy, a haditengerészeti vezetés főnöke, Schoultz György szk. finn ellentengernagy, Njegovan Maximilián volt cs. és kir. tengernagy és flottaparancsnok, dr. Seitz-Treffen Henrik sz. k. ellentengernagy, Heyssler Emil cs. és kir. ellentengernagy, Dittrich Bruno ny. sorhajókapitány, a Marine-Verband elnöke, Witkowski, báró Thierry Ferenc ny. sorhajókapitányok, Zebegényi Gröndorf János sorhajókapitány és vitéz Bornemisza Bódog folyamőrkapitány lelkes szavakban méltatják az otrantói ütközetet.

Horváth Jenő egy. ny. rk. tanár cikke fejezi be az Adria-Egyesület fenti szép füzetét, melyben hadtörténelmünknek olyan emléke elevenedik meg szemeink előtt, amely mindig drága kincs lesz nemcsak a megcsonkított hazának, hanem az eljövendő Magyarországának is.

Sz.

Ludovikás Levente. VI. évf. 1. szám. A m. kir. Ludovika Akadémia Leventekörének folyóirata. Szerkeszti *Rózsás József*. Egyes példányok ára — az előállítás költségeihez igazodva — 2—3 pengő közt váltakozik. Megrendelhető a Ludovika Akadémia Leventekörének elnökségénél.

Ez a tartalmában gazdag, kivitelében gyönyörű folyóirat, mely egyelőre évenként kétszer jelenik meg, ékes bizonyága annak, hogy a fiatal magyar tisztinövendék nem csupán kiváló katonai nevelésben részesül az Akadémián, hanem a vezetőségnek gondja van arra is, hogy a növendékek művészi és írói hajlamait napfényre juttassa, istápolja és fejlessze.

A folyóirat most is meglepően választékos és dús tartalommal jelent meg. Bevezetőnek vitéz *Sipos Árpád* tábornok, az Akadémia parancsnoka, írt „A ludovikás tradíciók és a ludovikás szellem” címmel szép cikket az Akadémia történeti fejlődéséről és jövőbeni hivatásáról.

A katonai Mária Terézia-rend magyar vonatkozásai, A kétüléses aeroplánok jelentősége a légi harcászatban, Néhány szó a szellemi levante-munkáról, Albánia, Az Audion, Az irodalmi hagyomány folytonossága az új magyar lírában, A régi magyar határok földrajzi szempontból, azok a cikkek, melyek részben tanárok, részben növendékek tollából kerültek a folyóiratba, hogy ezt tartalomban gazdaggá és változatossá tegyék. Különösen érdekes hadtörténelmi tanulmányt írt *Kóber János* akadémikus „A magyar védőrendszerek fejlődése és méltatása” cím alatt, mellyel a Leventekör hadtudományi osztályának pályadíját is megnyerte. Igen szép versek, elbeszélések, képek és rajzok ékesítik még a

füzetet, mely örvendetesen tárja az olvasó elé azt a magas kultúrfokot, melyen a m. kir. honvédség jövődő tisztjei állanak. *A. E.*

Schwarte: *Kriegstechnik der Gegenwart.* (Berlin, Mittler & Sohn. 1927.)

Schwarte tábornok neve nemcsak mint a német „Heeres-technik“ folyóirat szerkesztője, hanem mint több tudományos (műszaki) könyv szerzője is általánosan ismert.

Ez a műve (586 oldal, 30 képes táblázattal) tulajdonképen a modern haditechnikának lexikonja.

A szerző a német népnek, főleg azonban a hadseregnek akarja a haditechnika fejlődését a világháború befejezte óta bemutatni.

Németországot a versaillesi szerződés éppúgy megnyomorította, mint bennünket Trianon. Talán még jobban, mert a hatalmas közép-európai birodalom a háború előtt a technika terén vezető szerepet játszott. Az entente dőre „békefeltételei“-vel gondolta egy 65 milliós képzett, művelt és szorgalmas nép technikai fejlődését megnyomoríthatni.

A mai haditechnika gyökerei a háború előtti időre nyúlnak vissza; a meglepetések, amelyekkel a központi hatalmak ellenfeleiknek szolgáltak: a 30-5 és 42 centiméteres mozsarak, a messzehordó ágyúk, a német tengeralattjárók, a gázok alkalmazása, ismeretek. Az entente 1917/18-ban a tankokkal és az amerikai 2 milliós hadsereg átszállításával az óceánon, adta vissza a kölesönt.

A háborús pótanyag felhasználását, annak műszaki hatásait Schwarte, mint idejét múlt dolgot, már nem említi fel művében.

A háború alatt Németország nem kísérhette figyelemmel ellenfeleinek munkáját; most utólag akarja ezt a szerző pótolni.

Hiszen a győztes államok 1918 óta céltudatosan dolgoztak tovább a műszaki találmányok fejlesztésén! Evégből még a szellemi munka elrablásától, illetve ellopásától se riadtak vissza, mert a németek még jövődő terveiket, mintáikat is kénytelenek voltak kiszolgáltatni. (Békeszerződés!!!) Hogy ezt teljesen megtették-e, persze más kérdés! A franciák nem hiszik, különben nem kísérnék a német ipar és technika fejlődését olyan figyelemmel, irigységgel és... félelemmel. Tartanak a kellemetlen meglepetésektől.

A németek a világháború alatt, a haditechnika terén is bámulatos teljesítményeket mutattak be; reméljük, hogy a jövőben is hasonló eredményeket érnek majd el.

A „békeszerződés“ gúzsbaköti még egyelőre Németország technikai tevékenységét, de figyelemmel kísérik volt ellenfeleik munkáját, annak eredményeit. Nekünk ezt még fokozottabban kellene megtennünk, mert különben teljesen elmaradunk a technika terén. Ezért célszerű tehát Schwarte könyvét tanulmányozni.

A szerző három részre osztja művét: I. a szárazföldi, II. a tengeri háborúra és III. az általános részre.

A könyv I. részében csoportosítva találjuk a gyalogság könnyű és nehéz fegyverzetét a hozzávaló lövészerrel, a tüzeranyagot, a lövésért s annak különböző fejlődési stádiumait.

A tüzérségi fejezet persze hiányokat is mutat fel; főleg a

német anyagot tárgyalja s nem foglalkozik eléggé behatóan az idegen, például egyes angol, amerikai lövegemekkel.

A könnyű ágyúkról, melyeket főleg a franciák használnak, nem találunk említést, éppúgy a Stokes-mozsarakról sem, melyek a mostani kínai háborúban játszanak meglehetősen szerepet, különösen Tschan-Cso Lin tábornok csapatainál.

Böven ismerteti a műszaki csapatokat, a gázharcot és az ellene való védekezés módját.

A 7. és 8. fejezet a légi haderőket és azok harcait s a motorvontatást tárgyalja. A 7. fejezet egyike a legjobbaknak, legérdekesebbeknek, ebben ismerteti az entente légi járműveit is.

Külön fejezet foglalkozik az optikai felszereléssel, az összekötő-, az időmegfigyelő-szolgálattal és a terepfelméréssel.

A II. rész (tengerészet) fejezetei a hadihajók konstruálását, az e téren tett tapasztalatokat; a torpedónaszádokat, azok fajait s a torpedót mint fegyvernemet mutatja be.

A III. fejezet részletesen ismerteti az „U“ naszádok szerepét, alkalmazását és fejlődését a háborúban, továbbá a hadi járművek gépezeteit.

Kimerítő leírását találjuk a hajó- (tengerész) és partvédőtüzérségnek. Külön fejezetben számol be Ruge neves szakértő az aknákról s azoknak ártalmatlanná tételéről.

A VIII. fejezet a tengerészet jelző- és telefonszolgálatát; a IX. a tengerészet légi harcait, a X. az erődítéseket tárgyalja.

A mű harmadik része a háborús egészségügyi szolgálatot teszi szóvá és főleg a műszaki újításokat (a rozsdamentes acélt, a légzőkészülékeket, művétagokat, szállítási problémákat) ismerteti; utolsó fejezete pedig a hadi iparra s az arra való átmenetre hívja fel figyelmünket.

A zárószóban a szerző keserűen említi fel, hogy micsoda „győzelem“ lehetett az a kb. 26 ellenséges államnak, mely a legyőzött Németország békés iparát is ennyire békóba szorította és meddig fog ez tartani...?

A felsorolt címek mutatják az anyag sokféleségét; Schwarte tábornokot egy csomó munkatársa támogatta, egyes fejezetek kidolgozását nekik engedte át.

A hadi technika ismerete és megértése főfeltétele a modern hadviselésnek, ezért minden tisztnek, de minden felelősségteljes állásban levő államférfinak, diplomatának, politikusnak el kellene ezt az alapvető munkát olvasnia, mert a felsorolt műszaki eszközök alkalmazása esetén „kultúrfölényünk“ aligha fog velük megbirkózni.

S—H.

Die Kavallerie. Halbmonatschrift für kavalleristische Interessen, für Pferdezucht und Pferdesport. München. 2. Jahrgang. No. 1—9.

A lovasság multjának megismertetése, megbecsülése és a lovas szellem ápolása a célja ennek a félhónaponként megjelenő

A lovasság multjának megismertetése, megbecsülése és a lovassport kérdéseivel is.

Minket magyarokat elsősorban érdekelhet mindez, amit a

folyóirat élénk tár, mert hiszen a magyar lovasságnak különösen szép és örökdióségű tradíciói vannak, amelyek méltán megérdemelnék, hogy azokat fenntartsuk s a nagy világgal megismertessük a magyar huszároknak úgy a világháború előtt, mint az alatt véghezvitt, el nem múló emlékü fegyvertényeit. Ilyenekben a mi hosszú évszázadokon keresztül szakadatlanul harcban állott nemzetünk hadtörténelme jobban bővelkedik, mint bármely más nemzeté.

Igaz, hogy mostani nehéz gazdasági viszonyaink e tekintetben is nagy akadályt jelentenek, de talán egyszer, mikor majd újra „Nagy-Magyarország“ leszünk, nem feledkezünk meg arról, hogy híres huszárjaink multját kellő módon ismertetve, tradíciói iránt a jövő nemzedék tiszteletét felébredszük, és megszilárdítsuk.

A folyóirat egyes számainak tartalmáról csak röviden szólnunk, kiemeljük azonban azokat a részeket, amelyek valami tekintetben az osztrák-magyar, főleg azonban a magyar lovasság történetét érintik.

Az első füzet a 6. számú porosz vértesezred történetét ismerteti. Megbeszéli az 1926-ban kiadott lovaglási utasítást s ezt, valamint a Manteuffeldragonyosok 4. századának „Poltava“ cím alatt elbeszélt fegyvertényét a következő füzetben befejezi. Megemlékezik Nagy Frigyesről, aki lovassága részére olyan irányelveket alkotott, amelyek részben még a világháború alatt is érvényesek maradtak.

A 2. füzet a 7. számú porosz vértesezred történetét nyújtja az olvasónak. Ismerteti a francia lovasságnak az 1915. évben a champagnei őszi esatában végrehajtott támadását és az 1919-ben Kurlandban vívott harcokat.

A következő szám tárgyalja a német lovasság tevékenységét az 1914 augusztus 4-től 16-ig terjedő idő alatt, vagyis addig, amikor az ellenséggel való érintkezés bekövetkezett.

A folyóirat 5. száma a bajor 1. számú nehéz lovasezred történetét ismerteti, majd a lovasság harcászati felhasználását tárgyaló nézetek fejlődéséről szól. Az e füzetben „Jamaika“ címmel ellátott elbeszélés egy magyar származású ló történetét nyújtja. A feketehajtókás dragonyosokhoz besorozott, kiváló gyorsjárású ló, a háborúban a fokozott mértékben való igénybevétel következtében letörik, nem képes tovább menni. Mivel ezredében általánosan szerették, senki sem vállalkozik rá, hogy a kegyelemlövést megadja neki. Ott marad az út mellett. A közelben elvonuló magyar vonatesapatnál szolgál az a csikós, aki a lovat felnevelte. Ez ráismer az utolsó pillanatait élő lóban arra a csikóra, amely neki mindig kedvence volt.

A 6. számú füzet a bajor 2. számú nehéz lovasezred történetével foglalkozik. Az ezred Ferenc Ferdinánd főherceg nevét viselte s egyike volt azon csapatoknak, amelyek az összeomlás idejében sem tagadták meg az engedelmisséget és nem szerveztek katonatanácsokat. Ismerteti a német lovasság világháborús tevékenységét, valamint leírja a macedon front eseményeit a világháború végén, mikor a bolgárok letették a fegyvert.

A következő 7—8. kettős füzet megemlékezik az osztrák lovas-

ságnak az 1809-i asperni csatában tanúsított vitézségéről. Leírja röviden a csata lefolyását s kiemeli azt, hogy az itten harcba vetett lovasság nagyban elősegítette azt a győzelmet, mely Napoleont visszavonulásra kényszerítette. Egyet azonban meg kell jegyeznünk, azt, hogy az ismertetés címe, „osztrák lovasság“ nem egészen helyes, mivel a magyar huszárok éppen úgy kivették részüket ebből az öldöklő küzdelemből, mint a dragonyosok és ulánusok.

Ugyancsak e füzet ismerteti az egyiptomi expedíciós hadtesthez beosztott lovasság ténykedését 1914—1918-ig, valamint a német lovas vadászok egy századának fegyvertényeit Ukrajnában 1918 telén és tavaszán.

Az utolsó füzetben találjuk a 8. számú cs. és kir. dragonyos ezred történetének röviden összefoglalt adatait. 1617-ben lett felállítva s 1619 óta tartozott ez az ezred az osztrák-magyar hadsereg kötelékébe, tehát legrégebb ezrede nemcsak a monarchia, hanem az egész Európa állandó haderejének.

1798-tól kezdve 1867-ig mint 8. számú vértesezred szerepelt, ekkor aztán, számának megtartása mellett, dragonyosezred elnevezést nyert.

Számtalan csatában vett részt. A történet írója részletebben foglalkozik az ezred szereplésével az 1866. évi königgrázi csatában, ahol a régi babérkoszorúhoz új leveleket szerzett.

A világháború alatt — bár cseh nemzetiségű legénysége volt — mindvégig hűen kitart a zászlóra tett esküje mellett és bár sok kísértésnek volt kitéve, nem szegte meg sohasem.

Az ezrednek külön privilégiuma volt az, hogy parancsnoka részére, ha ezredével Bécsen átvonult, a császári Burgban készítették szállást s ugyancsak joga volt ahhoz, hogy teljes tábori öltözetben, bejelentés nélkül járulhatott az uralkodó elé. Ez a privilégium 1619-ből, tehát az ezrednek az osztrák császár szolgálatába való átvétele idejéből származik, amikor az akkor még Dampierre-vertések az uralkodót szorongatott helyzetéből mentették ki.

Az ezred tiszteletreméltó tradíciójának megbecsülését bizonyítja az, hogy még a cseh-szlovák hadsereg vezetősége is változatlanul megtartotta ezt a kiváló ezredet és pedig ugyanazon számmal, mit hosszú időn keresztül és minden alkalommal dicsőséggel viselt.

Vajjon nekünk nem volnának-e ilyen ezredeink?

Sz.

The Historians History of the World (edited by H. S. Williams, London, Encyclopaedia Britannica, V. kiadás, 1926, 27 kötet) c. mű a világháborúról. Ismertetését lásd Századok 1927. évfolyamában.

A Historians History aránylag csekély terjedelemben foglalkozik a világháborúval, de ezt a keveset előrangú katonai írók tollából adja: Frederick Maurice tábornok írta meg a világháború történetét, Ludendorff világítja meg Németország szerepét. A Hadtörténelmi Közlemények olvasóinak lesz önálló véleményük mind-

két író egyes állításainak értékéről, ezért lehető teljességben igyekszem a két cikk kritikai részét visszaadni.

Maurice tábornok szerint a világháború stratégiája fővonalaiban egyszerű: a központi hatalmak kitűnő vasúthálózatokra támaszkodva, tetszésük szerint megválasztott időben és helyen törekedtek a gyűri áttörésére, miközben a többi vonalakon alárendelt erőkkel védekeztek. Az entente uralkodott a tenger fölött, ennek folytán bírta kifejteni fölényes erejét.

A belgiumi áttörés terve kitűnő volt: bár végrehajtani nem sikerült, mégis uralkodó állást szerzett a németeknek éveken át. A németek azonban figyelmen kívül hagyták ekkor és később is az erkölcsi tényezőt.

A háború kitörésekor a franciák azt hitték, hogy a német tartalékhadosztályok éppúgy gyöngébbek a rendes hadosztályoknál, mint a franciák. Emiatt nem tudták elképzelni, hogy a németek egy időben lehetnek erősek Belgiumban és Nancy környékén, mikor pedig súlyos veszteség árán erről meggyőződtek, akkor elterjedt az a tévhit, hogy a németek számszerű fölényben vannak.

A németek kitűnő haditerve képessé tette őket arra, hogy másfélszeres túlerővel lépjenek föl a döntő szárnyon, de Moltke talán betegsége miatt nem volt olyan mozgékony, mint Joffre, ki sűrűn látogatta alvezéreit, javította a hibákat, bátorított, s elcsapta a gyöngét. Moltke nem látta át a helyzetet, a franciák rendezett visszavonulását végromlásnak tartotta, Kluck lebecsülte az angol sereget, így következhett be a marnei csata nyomban a németek Nancy-vidéki visszaveretése után. Súlyosbította ekkor a németek helyzetét, hogy Moltke négy hadosztályt kivont a döntő jobbszárnyból és keletre küldte, hol pedig akkorára el is múlt a veszély. Ha ez a négy hadosztály nyugaton marad, a világháború története más fordulatot vehetett volna.

A belga haderő ismételten kitűnő szolgálatokat tett. Lüttich védelmével fölbecsülhetetlen értékű napokat adott az entente-főlvonulásnak, Antwerpen védelmével föltartóztatta azt a sereget, mely elfoglalhatta volna a belga tengerpartot: ez kitűnő flottabázis lett volna a németek számára és hosszabb, veszélyesebb útra terelte volna az angol utánpótlásokat.

A francia vezetők éveken át nevelték seregüket támadó szellemre, elhanyagolták a nehéz tüzérséget, mely csökkenti a támadás lendületét, géppuskákra sem fordítottak akkora gondot, mint a németek. A német géppuskák és a tarackok magasan robbanó gránátjai demoralizálták a francia gyalogságot, mely tüzérség által kellően elő nem készített támadásokat hajtott végre. A franciák tehát erősebbnek találták az ellenséget, mint képzelték, taktikai gyakorlatuk, fölszerelésük és haremódjuk nem volt olyan jó, mint a németeké.

Az árokharc új katonai problémákat vetett föl. A hadianyag-mozgósítás olyan fontossá lett, mint az emberanyagé: nehéz tüzérség, magasan robbanó gránát, géppuska, az árokharc új védő- és támadófegyverei, repülőgépek nagy munkát követeltek, mind-

ebben a németek előnyben voltak háborúelőtti készenlétük folytán, de az entente bővebb forrásból meríthetett.

Az entente-hadvezetőségben két irány küzdött: a keleti és nyugati. A „keleti“ az ellenség gyöngye oldalát akarta megtámadni, ez pedig „Ausztria“ volt, mely háromízben szenvedett vereséget Szerbiában — az oroszoktól augusztusvégi kezdő sikerei után szintén súlyos vereségeket szenvedett —, Ausztria megtámadása az entente részére vonhatta volna Görögországot és Romániát, elszigetelte volna Törökországot. Másik gyöngye pontnak tekintették Törökországot. A Dardanellák elfoglalása lehetővé tette volna a hadianyagszállítást Oroszország tömegei részére, és lehetővé tette volna orosz gabona és kőolaj szállítását nyugatra. A „nyugati“ irányzat aggódott a franciaországi harc vonal gyöngítésétől, ez újabb támadásra csábította volna a németeket, kik 60 km-nyire álltak Párizstól.

A támadásra nézve az a nézet fejlődött ki, hogy a központi hatalmak helyzete ostromlott váréhoz hasonlítható, kiválasztott ponton, kellő tüzérségi előkészítés után beözönlő gyalogság áttörheti az arcvonalat, és a vár elesik. Megerősítette ezt a nézetet a gorlicei áttörés. Ez mégis tévedés volt: Gorlice után a központiak Oroszország hadianyagbeli szegénysége miatt nyomulhattak elő, még az orosz harc vonal sem szakadt meg. Nyugaton a jól felszerelt német tartalékok a kitűnő vasúthálózaton hamar a veszélyeztetett pontra jutottak: repülőrajuk előre földérítette a várható támadás irányát. Minél alapesőbb munkát végzett a tüzérségi előkészítés az ellenállás megtörése végett, a talaj megrongálásával annál nehezebbé tette a gyalogság előnyomulását. Ez a tapasztalat fejlesztette ki azt a nézetet, hogy föl kell őrlöni a német tartalékokat, amit maguk a németek könnyítettek meg, hallatlan áldozatokba kerülő verduni támadásaikkal.

A német gáztámadás kétélű fegyver volt, mely a német csapatokban is károkat tett. Olaszország felől a támadás a harc vonal alakja miatt volt nehéz: a támadó szárny mindig ki volt téve hátbatámadásnak. Gallipoli kiürítése Bulgária beavatkozásának következménye: mikor lehetővé vált német nehéz tüzérség odaküldése, az entente lemondott a vállalat folytatásáról.

1917-ben az entente hadereje másfélszerese volt a német haderőnek a nyugati harctéren, de Joffre kijelentette, hogy a francia emberanyagot egy újabb nagy csata után az eddigi méretekben nem lehet pótolni, az angolok sem táplálhatták a harc vonalat korlátlan mennyiségű embertömeggel, mert nekik nem állott rendelkezésükre orosz hadifogolytömeg a munkások pótlására. Igyekezni kellett tehát a német emberanyag kimerítésére. Ekkor már Nivelle volt francia főparancsnok, mert a sommei rettentő emberáldozatokkal kivívott entente-sikerek idején, mikor a németek minden erejüket odaszállították, ő aránylag csekély áldozatokkal nagy eredményeket ért el Verdunnél. Nivelle nem vette észre Hindenburg visszavonulását Cambrai és St. Quentin felé, támadása emiatt késétt, és nem bírt elég erőt kifejteni. Nivelle az első napra számította a Hindenburg védelmi rendszer három első vonalának

áttörését, csapatai pedig az elsőt is csak egyes helyeken bírták átlépni.

Az Egyesült Államok beavatkozása eleinte csak pénzügyi és fuvarozási könnyebbséget hozott, 1917 nyarán a kedvezőtlen időjárás nehezítette az angolok hadműveleteit, majd nagy erősítéseket kellett küldeni az olaszok caporettói katasztrófája miatt Olaszországba. Ez adta az utolsó lökést a legfelsőbb haditanács szervezéséhez, ami nem volt legszerencsésebb gondolat, mert több emberből álló bizottság nem lehet gyors és határozott.

A németek 1918 március—áprilisi flandriai támadása alkalomával Haig minden gondját a tengerpart biztosítására fordította s a németek valóban csak délen tudtak előrenyomulni. Az angol haderő további felőrlése helyett Ludendorff a francia vonalra intézett támadást, itt a nyugati harevonal főparancsnokává kinevezett Foch nagy tartalékokat tudott gyűjteni a belga sereg voralrészének kiterjesztésével, a francia csapatoknak Olaszországból visszarendelésével és az Amerikából érkező első csapatok fölhasználásával.

Foch nem akart nagy támadást kezdeni a német tartalékok kimerítése előtt, várni akart 1919-ig, az amerikai főerő megérkezéséig. Kisebb támadásokat rendezett, melyek a tankok segélyével érzékeny veszteségeket idéztek elő a németek soraiban. A német tartalék 1918 májustól szeptemberig 66 hadosztályról 19-re csökkent, miután Ludendorff 20 hadosztályt fölöszlatott a megmaradók kiegészítése végett. A szeptember végén vívott kilencnapos cambrai és flandriai csata után szeptember 29-én Hindenburg fegyverszünet kérését ajánlotta a német kormánynak.

Ludendorff (Germany never defeated = A soha le nem győzött Németország) cikkét azzal kezdi, hogy *Németország nem volt fölkészülve a háborúra*. Nem képezte ki mindaz „alkalmas” férfiakat, s ez a harc kitörésekor 70 hadosztálynyi hiányt jelentett, nem sürgette Ausztria-Magyarország fölkészülését, mert azt osztrák-magyar belügynek tekintette. A régi szövetségespolitika elhagyása támadásra bátorította Németország ellenségeit. Az ellenség túlereje vitte Németországot a belga semlegesség megsértésének tragikus kényszerűségébe. Minden erőt nyugatra kellett dojni, mert Olaszország semlegessége, melyre a német hadvezetőség el volt készülve, lehetővé tette az egész francia haderő fölvonulását Németország ellen. A hajóhad föladata lett volna megakadályozni az angol csapatszállítást és megakadályozni a német partok blokádját. A marnei csatavesztésnél szerinte a német hadvezetőség békében követte el a legsúlyosabb hibát, amikor nem gondoskodott a létszámemelésről. Súlyos hiba volt Ypres erőszakolása 1914 őszén, mikor az orosz haderőt tönkre lehetett volna verni.

A német kormány gazdasági képtelenségnek tartotta a hosszú háborút, de a marnei csata után elmulasztotta a nemzet fölvilágosítását. Az angol flotta pusztá léte éhségblokádot tartott fenn a központi hatalmakkal szemben. Ausztria-Magyarország gyöngesége miatt készítette elő a német hadvezetőség a Gorlice—tarnowi áttörést, ez az offenzíva „fokozatosan öltött szélesebb méreteket —

nagyobbrészt a német főparancsnokság kívánsága ellenére“. Értelmetlen, honnan vette Falkenhayn azt a reményét, hogy az oroszok békülni fognak. A német hadvezetőség 1916 folyamán elmulasztotta az orosz hadjárat folytatását és elmulasztotta Itália letörését, amit Konrád javasolt, — valóban nagy nehézségbe ütközött volna elég erőt összeszedni ilyen hadjáratra a harcvonalak gyöngítése nélkül. Emiatt következett Verdun ostroma.

Brusszilov 1916-i offenzívájának sikerét annak köszönhetta, hogy Ausztriát meggyöngítette az olasz támadás. A Somme-csata után a központiak mindenütt védekezésre szorultak, le kellett mondaniok kezdeményezésről, úgy látszott, hogy az ellenség győz számbeli fölénye és hadiipari fejlettsége következtében. Ekkor avatkozott be Románia, és ekkor vette át Hindenburg-Ludendorff a főhadvezetést. Ők gépekkel igyekeztek pótolni az embereket, és az emberérettel való takarékoskodásra igyekeztek. Föl akarták világosíttatni a nemzetet a helyzet komolyságáról, de Bethmann-Hollweg kancellár túrta a győzelmet veszélyeztető igazságokat és elmulasztotta az ellenség erkölce elleni propagandát.

Romániát a tél mentette meg a teljes tönkremeneteltől, olaj és gabona újra biztosítva volt, de a tartalékokat apasztotta a román hadjárat.

Az új német hadvezetőség látta, hogy Amerika mindig be akar avatkozni, mikor a központiak jutnak fölénybe. 1917 végén Anglia alig bírta a háborút, Oroszország kidőlt, mert a cár békehajlandósága miatt az entente forradalmat szított, s ekkor Amerika valóban beavatkozott, seregeinek megjelenése azonban egy év alatt nem volt várható.

A sikertelen francia arrasi támadás megengedte a német tartalék gyűjtését. Az orosz és olasz sereg fölötti győzelmek után döntő harera lehetett gondolni Franciaország ellen. Az 1918 márciusban eredményesen induló harcok az amerikai csapatok megérkezése, és forradalmi izgatás miatt nem sikerültek. A visszavonulás terv szerint ment végbe, a hadsereg megőrizte erejét a szövetségesek összeomlása után is, de a kitört forradalom miatt a nemzet nem támogathatta, emiatt kellett elfogadni a szégyenletes fegyverszüneti feltételeket.

Mangin tábornok érdekes számadatokat közöl az entente-harcvonalak hosszáról, a fölhasznált hadianyagról, az amerikai seregben működött francia kiképző tisztekről és Franciaország háborús veszteségeiről.

Frank H. Simonds az amerikai haderő szerepét ismerteti.

A szárazföldi harcok ismertetésével körülbelül egyenlő terjedelemben van szó a tengeri küzdelmekről.

A. W. Russell ismerteti a háborús propaganda eszközeit: hírlapok, távirati irodák, a mozi, mely háborús kegyetlenségekről kötött képeivel Amerikában óriási hatást ért el az újságot nem olvasó közönségnél, ismerteti az iskola és különösen a szovjetnek híres propaganda-eszközeit.

Török Pál.